

Nr 42

Kungl. Maj:t proposition till riksdagen angående statsbidrag till folkhögskolor; given Stockholms slott den 11 februari 1966.

Kungl. Maj:t vill härmed under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Ragnar Edenman

Propositionens huvudsakliga innehåll

I anslutning till betänkandet »Statsbidrag till folkhögskolor» (Stencil E 1965: 5) framläggs förslag om nya regler för statsbidrag till folkhögskolor. Statsbidrag föreslås utgå till löner m. m. till lärare och skolledare med 100 % av de faktiska kostnaderna, till löner åt viss annan personal med, beroende på skolans storlek, 50—150 % av ett indexbundet bidragsunderlag om 65 000 kr. samt till pedagogisk utrustning m. m. med 50—150 % av ett bidragsunderlag om 13 000 kr. 1 milj. kr. föreslås ställas till skolöverstyrelsens förfogande för anslag till skolor med särskilda behov av medel för pedagogisk utrustning m. m. Vidare föreslås att statsbidrag till byggnadsarbeten skall utgå även för inventarier i elevhem och första uppsättning stadigvarande undervisningsmateriel. Slutligen föreslås att 10 milj. kr. ställs till Kungl. Maj:ts förfogande för saneringsbidrag till folkhögskolor, utgående med 2 milj. kr. per år under fem år.

De nya statsbidragsreglerna föreslås gälla fr. o. m. budgetåret 1967/68.

*Utdrag av protokoll över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 11 februari
1966.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, LINDSTRÖM, LANGE, KLING, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Edenman, fråga om *statsbidrag till folkhögskolor* och anför.

Vid anmälan i årets statsverksproposition (bil. 10 s. 329) av anslagen Bidrag till driften av folkhögskolor och Bidrag till arvoden åt skolläkare vid folkhögskolor anmälde jag min avsikt att föreslå Kungl. Maj:t, att proposition angående nya regler för statsbidrag till folkhögskolor skulle föreläggas 1966 års riksdag, och förordade, att i avvaktan härpå medel skulle beräknas för ändamålet.

Beredningen av denna fråga är numera avslutad och jag anhåller att få redogöra för den närmare.

Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade jag den 19 mars 1965 riksdagsmannen Stig Alemyr, ordförande, departementssekreteraren Ulf Larsson, ombudsmannen Nils Ramstén, byråchefen Stig Säfström och folkhögskoleinspektören Gösta Vestlund att biträda med beredning av frågan om utformningen av statsbidragsreglerna för folkhögskolor m. m.

De sakkunniga, som antagit benämningen *folkhögskolans statsbidragsutredning*, har den 27 oktober 1965 avlämnat betänkandet »Statsbidrag till folkhögskolor» (Stencil E 1965: 5). Häröver har yttranden avgetts av riksrevisionsverket, skolöverstyrelsen, centrala studiehjälpnämnden, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Svenska stadsförbundet, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation, Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation samt Sveriges folkhögskolelevers förbund.

Nuvarande bestämmelser m. m.

Folkhögskolans ändamål, organisation och verksamhet

Enligt folkhögskolestadgan den 12 september 1958 (nr 478; ändrad senast 1965: 879) har folkhögskolan till uppgift att meddela allmän medborgerlig bildning. Dess verksamhet bör särskilt syfta till att bibringa eleverna insikt om deras ansvar som människor och samhällsmedlemmar. Verksamheten bör utformas så, att elevernas samarbetsvilja stärks, deras förmåga till självständigt tänkande och kritiskt omdöme utvecklas samt deras mognad och studieintresse främjas. Varje folkhögskola utformar i enlighet med denna målsättning sitt arbetssätt. Skolformen har dessutom för många elever blivit en hjälp i yrkesvalet och en väg till fortsatt utbildning.

Vid folkhögskolorna anordnas såväl vinter- som sommarkurser. Vinterkurserna, som är den i fråga om elevantalet dominerande kurstypen, omfattar i regel 22—34 veckor. Sommarkurs skall omfatta minst 13 veckor (i vissa fall minst 16 veckor). Vidare kan anordnas ämneskurs omfattande minst en vecka. Ämneskurs kan vara fristående eller anknuten till antingen vinter- eller sommarkurs. Vid vinter- eller sommarkurs kan första och andra årskurs anordnas samt, efter skolöverstyrelsens medgivande, även tredje årskurs.

Antalet undervisningstimmar i veckan för eleverna bör i första årskursen vara minst 30 och i högre årskurs minst 24. I första årskursen ingår vissa obligatoriska ämnen i undervisningen.

Närmare bestämmelser om uppdelning av eleverna i avdelningar m. m. är meddelade i kungörelsen den 12 september 1958 (nr 479; ändrad 1963: 253) om statsbidrag till driften av folkhögskolor. Undervisningsavdelning vid vinterkurs, sommarkurs eller sådan ämneskurs som är ansluten till andra eller tredje årskurs bör omfatta minst 10 elever eller, då fråga är om avdelning i hushållsgöromål, vävning eller annan slöjd, minst 8 elever. Undervisningsavdelning vid annan ämneskurs bör omfatta minst 14 elever. Uppdelning av första årskurs i kvinnlig och manlig avdelning kan ske endast om elevantalet uppgår till minst 30. Parallellundervisning kan anordnas i mindre omfattning, då elevantalet i avdelningen överstiger 25, och i större omfattning då antalet överstiger 40. I nyss nämnda övningsämnen kan parallellundervisning ske, om elevantalet överstiger 15.

Under budgetåret 1964/65 var 102 folkhögskolor verksamma med statsbidrag. Härtill kommer 13 filialskolor, vilka är i administrativt och pedagogiskt hänseende knutna till vissa moderfolkhögskolor. Syftet med filialskolor har varit att under en övergående period tillgodose ett ökat behov av utbildningsmög-

ligheter och samtidigt avlasta de permanenta folkhögskolorna. Enligt utredningens bedömning torde dock vissa av de existerande filialskolorna komma att bestå under en längre tid.

Ca 45 skolor har landstingskommun som huvudman, medan de övriga har enskilda huvudmän. De senare brukar indelas i stödförenings- och rörelseskolor. Huvudman för stödföreningsskola är i regel en folkhögskoleförening. Rörelseskolornas huvudmän kan vara av olika slag. I vissa fall är huvudmannen en organisation, i andra fall en förening eller en stiftelse. 13 av de enskilda skolorna är mer eller mindre fast knutna till svenska kyrkan, 14 skolor till fria evangeliska samfund, tre skolor till nykterhetsrörelsen och tio skolor till arbetarrörelsen.

Samtliga skolor anordnade under budgetåret 1964/65 vinterkurser, medan sommarkurser förekom vid endast 13 skolor år 1964 och endast sex skolor år 1965. Anslutna ämneskurser fanns vid 44 skolor, fristående ämneskurser vid 34.

Enligt den officiella statistiken över elevantalet vid de statsunderstödda folkhögskolorna var under år 1964 det sammanlagda antalet studerande vid vinter- och sommarkurser 11 387. Detta innebär en minskning under de senaste fem åren med inemot 850 elever. Bakom denna minskning ligger en ökning av elevantalet vid vinterkurserna med över 1 100 och en minskning för sommarkurserna med ca 2 000 elever. År 1964 deltog 3 091 elever i ämneskurser, därav 1 442 i anslutna kurser och 1 649 i fristående kurser. Under de senaste fem åren har beträffande ämneskurserna skett den utvecklingen att elevantalet vid de fristående kurserna ökat medan elevantalet vid de till en viss årskurs anslutna kurserna minskat kraftigt. Bakom de anslutna ämneskursernas minskning ligger en förlängning av vinterkurserna.

Antalet undervisningsavdelningar uppgick under år 1964 till ca 750, varav större delen eller 550 hänförde sig till vinterkurserna. Tendenserna i fråga om de olika kursformernas utveckling är av naturliga skäl desamma som beträffande elevantalet.

Under de senaste fem åren har elevantalet per avdelning minskat betydligt. Tendensen framgår av följande uppställning som visar utvecklingen vid vinterkurserna.

Kursform	1960	1961	1962	1963	1964
Vinterkurs					
Årskurs I	22,3	22,7	22,9	21,3	20,2
II	21,2	21,3	22,0	21,3	20,0
III	18,3	18,8	17,1	15,7	14,5

Elevantalet vid de olika skolorna är mycket varierande, vilket framgår av följande uppställning.

År	Antal skolor fördelade efter elevantal								S:a
	—39	40—60	61—80	81—100	101—120	121—140	141—160	161—	
1964/65	4	7	16	24	21	13	8	9	102

Statsbidragsregler

Enligt kungörelsen om statsbidrag till driften av folkhögskolor utgår statsbidrag i form av avlöningsbidrag, avgiftsbidrag och allmänt driftbidrag. Avlöningsbidrag utgår med 90 % av folkhögskolans lärarlönekostnader. Avgiftsbidrag utgår med 100 % av folkhögskolans kostnader för fortlöpande avgifter vid statens pensionsanstalt för rektor och lärare. Allmänt driftbidrag består dels av ett grundbidrag, dels av ett tilläggsbidrag. Grundbidraget utgår med 26 kr. för varje dag då undervisning pågår i skolan och tilläggsbidraget med 1:40 kr. per dag för varje under arbetsåret inskriven elev, som deltar i undervisningen.

Vidare utgår vissa speciella bidrag. Enligt kungörelsen den 14 juni 1946 (nr 373; omtryckt 1963:387) med bestämmelser angående den statsunderstödda hälsovården vid folkhögskolor utgår bidrag till arvode åt skolläkare med 6 kr. för varje elev som under arbetsåret varit inskriven vid skolan. Statsbidrag till upprättande och underhåll av skolbibliotek utgår till statsunderstödd folkhögskola, vars huvudman inte är primärkommun eller kommunalförbund mellan primärkommuner, enligt kungörelsen den 30 juni 1955 (nr 506; ändrad 1957:275 och 1962:484) angående statsbidrag till skolbibliotek; förslag om avveckling av detta bidrag har framlagts i prop. 1966:1 (bil. 10 s. 208).

Bidrag till byggnadsarbeten utgår enligt kungörelsen den 12 september 1958 (nr 480) om statsbidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor till kostnaderna för anskaffande av permanenta skollokaler och bostäder åt lärare och elever. Statsbidrag kan även utgå till anskaffande av provisoriska lokaler. Statsbidrag till permanenta lokaler utgår med högst 75 % av ett särskilt fastställt bidragsunderlag. Till kostnaderna för uppförande av provisoriska lokaler utgår statsbidrag med 325 kr. per kvadratmeter nettogolvyta.

Slutligen anslogs för budgetåret 1964/65 såsom provisoriskt driftbidrag ett belopp av sammanlagt 3 milj. kr. Bidraget har fördelats på så sätt att 1 milj. kr. avskilts och utdelats till samtliga folkhögskolor enligt samma principer som tillämpas i fråga om allmänt driftbidrag medan 2 milj. kr. fördelats bland rörelseskolorna enligt nyssnämnda principer. För budgetåret 1965/66 utgör motsvarande anslag 5 milj. kr.

Utredningen

Folkhögskolornas ekonomi

Eftersom utredningens huvuduppgift varit att framlägga förslag till nytt statsbidragssystem för folkhögskolorna har utredningen ansett väsentligt att insamla material och upplysningar, som belyser folkhögskolornas ekonomiska situation. Med hänsyn till den korta tid, som stått till utredningens förfogande, har utredningen begränsat sig till att genom två enkäter söka erhålla uppgifter om skolornas inkomster och utgifter under det senaste redovisningsåret. Utredningen har vidare haft överläggningar med Svenska landstingsförbundet och ett antal folkhögskolorektorer.

Utredningen har från samtliga folkhögskolor som under budgetåret 1964/65 uppbar statsbidrag inhämtat vissa uppgifter angående omfattningen av inkomster och utgifter under senaste redovisningsår samt tillämpade inackorderingspriser.

Vid bearbetningen har skolorna indelats i två kategorier, dels landstings- och stödföreningsskolor (betecknade L-skolor), dels rörelseskolor (R-skolor).

I fråga om folkhögskolornas *inkomster* konstaterar utredningen, att statsbidraget utgör en högst betydande inkomstpost men att huvudmännen trots detta måste göra stora insatser såväl för driften av skolorna som i samband med byggnadsarbeten samt inredning och utrustning. Utredningen konstaterar vidare beträffande R-skolorna att dessa får bidrag inte bara av staten utan också av landsting och primärkommuner.

I genomsnitt uppgår landstingens anslag till L-skolorna till ca 65 % av statsbidraget. En betydande spridning föreligger L-skolorna emellan.

R-skolorna erhåller med något enstaka undantag bidrag från landstingen, men detta bidrag utgör i regel mindre än 30 % av statsbidraget. I genomsnitt utgår landstingsbidraget med ca 20 % av statens bidrag. R-skolorna erhåller också med några få undantag bidrag från primärkommunerna, vilka bidrag dock sällan överstiger 5 %. Huvudmännens direkta bidragsgivning varierar kraftigt; i en del fall är det fråga om närmast symboliska bidrag i form av medlemsavgifter, i andra om mycket betydande belopp.

En summering av skolornas samtliga inkomster (exkl. inkomster från elever, personal och tillfälliga gäster) visar att L-skolorna förfogar i genomsnitt över ca 20 % mer medel — i relation till statsbidraget — än R-skolorna.

Beträffande folkhögskolornas *utgifter* konstaterar utredningen att den — bortsett från internatkostnaderna — helt dominerande posten utgörs av lärarlöner. Kostnaderna för vaktmästare anges till ca 8 % av lärarlönerna, för husmor någon procentenhet lägre, för pedagogiska omkostnader ca 5 % och för administration ca 4 %.

Skolornas *elewinackorderingskostnader* beräknar utredningen till genomsnittligt lägst 375 kr. per elev och månad. *Inackorderingspriset* som uttas av eleverna utgör vid L-skolorna i genomsnitt ca 190 kr. per månad och vid R-skolorna ca 240 kr. per månad.

Principiella överväganden

Utredningen redovisar vissa principiella överväganden som ligger till grund för utformningen av förslaget till statsbidrag och bidragsvillkor.

En grundläggande princip för den svenska utbildningspolitiken är, framhåller utredningen, att ställa utbildningsplatser till förfogande utan kostnader för den enskilde studerande. Ett kännetecken härpå är den avveckling av terminsavgifter som ägt rum under det senaste decenniet. Samhället — stat och kommun — svarar för samtliga med undervisningen förenade kostnader; vissa undantag härifrån förekommer dock vid skolor med enskild huvudman, där också terminsavgifter kan utgå. För folkhögskolans del föreskriver emellertid folkhögskolestadgan, att några undervisningsavgifter ej får uttas av eleverna.

Samhället har vidare vidtagit flera åtgärder i syfte att underlätta för de studerande att utnyttja den existerande utbildningsapparaten. Enligt utredningen måste emellertid en bestämd skillnad upprätthållas mellan å ena sidan den direkta anslagsgivningen till skolornas huvudmän, vilken avser att, helt eller delvis, täcka de med undervisningen förenade kostnaderna, och å andra sidan statens studiehjälp till de studerande för att dessa skall kunna begagna sig av utbildningsresurserna. Enligt utredningens mening bör denna princip ligga till grund för bidragsgivningen även till de statsunderstödda folkhögskolorna. Bidragsgivningen bör således enligt utredningen grundas på den förutsättningen att folkhögskolorna tar ut ekonomiskt realistiska inackorderingspriser. Förutom de principiella skälen härför anför utredningen, att folkhögskolornas ekonomiska läge aldrig kan i grunden förbättras, om inte en ökad statsbidragsgivning kombineras med realistiska inackorderingspriser. Utredningen har tillmätt detta sådan vikt att utredningen föreslagit visst minimipris som villkor för statsbidrag. Denna fråga behandlas närmare i det följande.

En riktpunkt för utredningen har varit att samtliga folkhögskolor — med de modifieringar som kan följa av skolornas egenart — bör vara ungefär likvärdigt försedda med ekonomiska medel. En sådan jämställdhet mellan skolorna torde emellertid i praktiken vara svår att uppnå, med hänsyn till att vissa skolor kan falla tillbaka på en huvudman som direkt eller indirekt har rätt att utdebitera medel av medborgarna, en beskattningsrätt, medan andra skolor har att förlita sig på huvudmän som saknar denna möjlighet. Från denna utgångspunkt har utredningen ingående diskuterat frågan om skäl kan finnas att differentiera statens bidragsgivning till folkhögskolorna på grundval av om huvudmannen har eller saknar utdebiteringsrätt. Utredningen har emellertid funnit övervägande skäl tala för att statsbidraget till driften av folkhögskolor

i princip utformas så att någon hänsyn ej tas till vem som är huvudman för skolorna. Utredningen utgår från att landstingen kommer att inta en generös attityd vid sin bidragsgivning även till andra skolor än sådana med kommunal huvudman.

I fråga om det ekonomiska ansvaret och fördelningen av de ekonomiska insatserna fastslår utredningen, att huvudmannen självklart ytterst måste bära ansvaret för skolans ekonomi. Eleverna bör svara för utgifter för kost och logi. Statens ekonomiska bidragsgivning bör, i anslutning till vad som allmänt gäller inom undervisningsväsendet, främst avse den pedagogiska verksamheten. På huvudmannen själv bör ankomma övriga i huvudsak med fastigheterna för- enade kostnader för drift och underhåll. Beträffande kostnaderna för anskaf- fande av fastigheterna redovisas utredningens överväganden senare.

Förslag till utformning av statsbidraget

Utredningen förordar, att statens insatser för folkhögskolorna i huvudsak skall knytas an till statsbidragsprinciperna för gymnasiala skolstadiet, dvs. utgå i form av bidrag till kostnader för lärare, skolledare och viss s. k. kring- personal. Utredningen har emellertid funnit, att skäl föreligger för insatser på ytterligare en punkt, nämligen i fråga om den pedagogiska utrustningen. Utred- ningen har nämligen — bl. a. genom företagna skolbesök — kommit till uppfatt- ningen, att standarden på detta område är högst växlande skolorna emellan. Ett specialbidrag till pedagogisk utrustning skulle enligt utredningens mening leda till att samtliga skolor kunde förse med acceptabel utrustning.

Utredningens förslag leder till att följande nuvarande bidragsformer slopas: avlöningsbidrag, allmänt driftbidrag bestående av grundbidrag och tilläggs- bidrag, provisoriskt driftbidrag, bidrag till arvoden åt skolläkare samt bidrag till skolbibliotek. Dessa bidragsformer avlöses av bidrag till löner för skolledare och lärare, bidrag till kringpersonal samt bidrag till pedagogisk utrustning. I fråga om avgiftsbidraget, dvs. bidraget till pensionsavgifter, föreslås ingen förändring.

Utredningen framhåller, att dess förslag innebär en ökad statsbidragsgivning. Bidragen reduceras till antalet och får en klar ändamålsinriktning. Slutligen framläggs förslag om vissa förbättringar av byggnadsbidraget samt ett tids- mässigt begränsat saneringsbidrag. Sistnämnda förslag behandlas särskilt senare.

Bidrag till rektors- och lärarlöner föreslås liksom vid de gymnasiala skolorna, utgå med 100 % av folkhögskolans lärarlönekostnader. Staten övertar således samtliga lärarlönekostnader vid folkhögskolorna. Vid sin beräkning av kostna- derna för statsbidrag till löner för skolledare och lärare har utredningen utgått från nuvarande bestämmelser om lärares undervisningsskyldighet, dvs. 26 vecko- timmar för ämneslärare och 30 veckotimmar för övningslärare. Däremot har ut-

redningen föreslagit *dels* att antalet elevtimmar per vecka maximeras — föreskrift härom saknas f. n. — *dels* att nuvarande bestämmelser om delningstal för inrättande av undervisningsavdelning slopas och ersätts av en bestämmelse om det högsta antal lärartimmar per vecka, relativt till antalet elever, för vilket statsbidrag får utgå. Närmare redogörelse för dessa förslag lämnas i det följande.

Bidrag till löner åt s. k. kringpersonal bör liksom vid gymnasier och fackskolor utgå även vid folkhögskolor föreslår utredningen. Utredningens förslag innebär, att staten genom ett särskilt statsbidrag skall täcka kostnaderna vid en folkhögskola av normalstorlek för följande personalresurser utöver skolledare och lärare: vid biblioteket motsvarande en halv tjänst, biträdeshjälp motsvarande en tjänst samt institutionstekniker/vaktmästare motsvarande en tjänst. Vidare beräknas medel för anordnande av obligatorisk skolhälsovård. Med utgångspunkt i de personalresurser, som utredningen ansett bära tillföras folkhögskolorna, har utredningen konstruerat bidraget till kringpersonal. För en skola av normalstorlek föreslås bidraget utgå med 65 000 kr. Detta belopp föreslås efter hand skola anpassas till inträffande förändringar i statstjänstemännens löneläge.

Det bidragsbelopp som, enligt vad nyss nämnts, föreslås utgå till en folkhögskola av normalstorlek förutsätts av utredningen variera med undervisningskapaciteten, dock inom vissa maximi- och minimigränser. Som en folkhögskola av normalstorlek betecknar utredningen en skola vars undervisningsvolym omfattar 3 400 elevveckor (antalet elevveckor = produkten av antalet elever och antalet veckor varje elev erhåller undervisning). För folkhögskolor med lägre resp. högre antal elevveckor förutsätts statsbidrag utgå med den lägre eller högre andel av beloppet 65 000 kr. som svarar mot förhållandet mellan skolans antal elevveckor och 3 400 elevveckor. Statsbidraget föreslås dock utgå med lägst 50 % och högst 150 % av 65 000 kr.

Ett *bidrag till pedagogisk utrustning* bör enligt utredningens förslag införas. Bidraget bör enligt utredningens mening utgöras *dels* av ett generellt bidrag, *dels* av ett särskilt belopp som ställs till Kungl. Maj:ts eller — efter Kungl. Maj:ts bemyndigande — skolöverstyrelsens förfogande. Med utgångspunkt i omfattningen av utgifterna för pedagogiska ändamål av olika slag samt i de bidragsregler som gällt på grundskolans område föreslår utredningen, att det generella bidraget utgår med ett icke indexreglerat belopp av 13 000 kr. vid statsunderstödd folkhögskola med 3 400 elevveckor. I övrigt bör för bidraget gälla de regler som föreslagits för bidraget till kringpersonal.

Det generella bidraget skall sätta skolorna i stånd att bl. a. fortlöpande förse skolbiblioteket med böcker, att prenumerera på tidningar och tidskrifter, att inköpa förbrukningsmateriel och mindre kostsam undervisningsutrustning. För större insatser av engångsnatur tänker sig utredningen att det särskilda bidragsbeloppet skall ifrågakomma. Utredningen räknar med att det särskilda

bidraget i första hand skall komma andra skolor till godo än dem med kommunal huvudman. Med utgångspunkt häri förordar utredningen, att 1 milj. kr. anvisas för detta ändamål.

Statsbidragsvillkor

Som villkor för statsbidrag föreslår utredningen, utöver de i folkhögskolestadgan nu angivna villkoren, att ett visst *lägsta inackorderingspris* uttas av eleverna. Detta pris bör enligt utredningen utgöra lägst 300 kr. för månad under budgetåret 1967/68. Om lägre pris uttas bör statsbidrag ej utgå. Utredningen konstaterar att elevernas utgifter därmed torde anpassas till de belopp som i enskilda hem inackorderade elever i övriga skolformer har att erlægga. I anslutning härtill uttalar emellertid utredningen, att skäl kan finnas att ompröva formerna för det studiesociala stödet till folkhögskolestuderande och utredningen säger sig utgå från att statsmakterna kommer att ha sin uppmärksamhet riktad på denna fråga.

I anslutning till sitt förslag om statsbidrag till löner åt s.k. kringpersonal, vari inräknats även kostnader för hälsovård, föreslår utredningen att folkhögskolorna genom en ny stadgebestämmelse åläggs att sörja för *elevhälsovården*.

Rekvision och utbetalning m. m.

F. n. gäller att avlöningsbidrag, avgiftsbidrag och allmänt driftbidrag utbetalas av skolöverstyrelsen efter ansökan av skolans styrelse. Utan särskild rekvisition erhåller skolan förskott på avlöningsbidrag och allmänt driftbidrag. Detta förskott fördelas på tre betalningsterminer och utgör sammanlagt högst 90 % av det statsbidrag som beräknas utgå till skolan under arbetsåret.

Även om de föreslagna statsbidragsreglerna för folkhögskolorna har anpassats i nära överensstämmelse med motsvarande regler för de gymnasiala skolorna torde enligt utredningens uppfattning inte det nya systemet för rekvisition och utbetalning av statsbidrag till de gymnasiala skolorna kunna tillämpas för folkhögskolorna. Utredningen föreslår därför, att nuvarande regler om rekvisition och utbetalning skall bibehållas. Enligt utredningens bedömande bör även reglerna för rekvisition av statsbidrag till kringpersonal och pedagogisk utrustning m. m. vara desamma som för statsbidrag till löner åt skolledare och lärare.

I detta sammanhang påpekar utredningen betydelsen av att enhetliga kontoplaner, anvisningar för den ekonomiska redovisningen etc. utfärdas till ledning för skolorna. Enligt utredningens mening bör det ankomma på skolöverstyrelsen och riksrevisionsverket att i samråd med Svenska landstingsförbundet och representanter för andra huvudmän ta initiativ på detta område.

Förslag om vissa organisatoriska bestämmelser

Enligt gällande folkhögskolestadga skall *elevernas undervisningstid* utgöra lägst 30 veckotimmar i årskurs I och i övrigt lägst 24 veckotimmar. Någon bestämmelse om högsta antal veckotimmar är inte intagen i stadgan.

Den faktiska veckoarbetstiden för eleverna i folkhögskolan är enligt vad utredningen funnit i många fall mycket lång. Det finns exempel på att elevernas veckotimtal uppgår till 50 timmar. Utredningen anser, att en sådan arbetsbörda är orimligt stor, oavsett vilka ämnen som ingår i detta timtal. Med hänsyn härtill förordar utredningen att i folkhögskolestadgan skall intas en regel om det högsta antal veckotimmar, som undervisningen för en elev får omfatta. I gymnasiet kommer genom gymnasiereformen veckotimtalet att utgöra i genomsnitt 32 timmar och i fackskolan skall veckotimtalet utgöra 35 timmar. Utredningen föreslår, att antalet veckotimmar för elev, som deltar i heltidsundervisning i folkhögskola, skall vara minst 24 och högst 35 timmar. Utredningen framhåller, att i den föreslagna maximitiden bör inräknas tid för samtliga ämnen, dvs. även frivilliga ämnen.

Utredningen konstaterar, att ett högsta veckotimtal om 35 timmar kan medföra problem för skolor med s. k. praktiska kurser. I sådana kurser är veckotimtalet f. n. mycket högt. Utredningen anser emellertid inte att veckotimtalet generellt skall vara högre för elever, som deltar i denna typ av kurs, men finner sig dock kunna föreslå, att skolöverstyrelsen, om synnerliga skäl föreligger, skall kunna medge att timtalet per vecka höjs till 38 för kurser med övervägande praktisk undervisning.

Utredningen framhåller, att den rådande lärarsituationen gör det angeläget att utnyttja existerande arbetskraft på det mest rationella sättet. Utredningen har sökt utforma sitt förslag till nytt statsbidragssystem med sikte härpå och har därför ägnat uppmärksamhet åt frågan om *lärartätheten* vid folkhögskolorna. Utredningen har funnit, att antalet elever per avdelning i genomsnitt är relativt lågt och att detta genomsnittstal visat en sjunkande tendens under de senaste fem åren. Inom ecklesiastikdepartementet har utförts en undersökning av vilken framgår att antalet lärare per 30 elever vid folkhögskolorna f. n. utgör ca 2,7. Som jämförelse kan nämnas att man i det nya gymnasiet räknar med en lärartäthet av 2 lärare per 30 elever. Den för folkhögskolan höga lärartätheten sammanhänger med tillämpningen av gällande bestämmelser om delningstal.

Utredningen uttalar, att det är angeläget att finna ett system för lärartilldelning som både garanterar en god pedagogisk standard i folkhögskolorna och är ett smidigare instrument än nu gällande gruppindelingsnormer. Utredningen anser vidare, att det inom folkhögskolan bör kunna bedrivas en pedagogisk experimentverksamhet som inte skall hindras av bestämmelser om lägsta antal elever i avdelning eller grupp. Utredningen anför att det i vissa fall kan vara

pedagogiskt motiverat med intensivundervisning av elever i mycket små grupper och i andra fall med avsevärt större grupper än nu är fallet.

Som en konsekvens härav föreslår utredningen att reglerna för inrättande av avdelningar etc. helt skall avskaffas. Utredningens undersökningar har visat, att kvoten av antalet lärartimmar per vecka och antalet elever f. n. utgör 2,42, vilket tal av utredningen benämns relationstal. Detta innebär att en skola med 100 elever disponerar över i genomsnitt 242 lärartimmar per vecka. Enligt utredningens mening talar såväl organisatoriska som pedagogiska skäl för införandet av ett statsbidragssystem som bygger på fastställandet av ett lämpligt relationstal. Detta skulle innebära, att skolorna inom den givna ramen kunde fritt disponera över lärarresurserna med de givna undantag som bestämmelserna om undervisningsskyldigheten innebär. I den mån skolorna överskrider ett sådant relationstal föreslås statsbidrag ej utgå för den överskjutande delen, i de fall skolorna understiger det fastställda relationstalet föreslås statsbidrag utgå med hänsyn till det reella antalet lärartimmar.

Utredningen framhåller att avvägningen av detta relationstal erbjuder vissa problem. Utredningens förslag om en maximering av elevernas arbetsbörda leder till viss reduktion av antalet lärartimmar. Med utgångspunkt häri och med hänsyn *dels* till den under de senaste åren stigande lärartätheten i folkhögskolorna, *dels* till önskvärdheten att hushålla med den pedagogiskt utbildade arbetskraften och *dels* slutligen till de pedagogiska och organisatoriska förändringar som utredningens förslag om ett relationstal medför för folkhögskolorna, föreslår utredningen, att relationstalet fastställs till 2,2.

Övergång till relationstalet 2,2 innebär en minskning av ett antal lärare som motsvarar ca 100 heltidstjänster. Övergångssvårigheter kan uppstå för vissa skolor. Utredningen föreslår därför, att en 4-årig övergångsperiod skall tillämpas, under vilken relationstalet för varje enskild skola skall minskas med lika stora delar för varje år, så att för samtliga skolor relationstalet 2,2 uppnås det fjärde året. De skolor som redan ligger på nyssnämnda relationstal 2,2 skall ej kunna gå över detta tal.

Utredningen finner vid sin granskning av hur det föreslagna systemet skulle verka för de enskilda skolorna, att det för bl. a. vissa mindre skolor i dagsläget skulle kunna medföra problem att få ett tillräckligt antal lärartimmar med relationstalet 2,2. Utredningen föreslår därför att det efter utgången av den 4-åriga övergångsperioden ställs ett antal lärartimmar till skolöverstyrelsens förfogande, motsvarande 8 lärartjänster.

Saneringsbidrag

Enligt vad utredningen inhämtat har det provisoriska driftbidrag som använts för budgetåren 1964/66 och vid vars fördelning främst rörelseskolornas läge skulle beaktas inneburit en påbörjad sanering av skolornas ekonomi. Utredningen framhåller, att det vore värdefullt om den permanenta statsbidragsförstärk-

ning utredningens förslag innebär kunde kombineras med ett övergångsvis utgående saneringsbidrag. Syftet med ett sådant bidrag skulle vara att t. ex. avlasta vissa tyngande ränte- och amorteringsbördor och att medge en punktvis insatt upprustning, exempelvis av köksutrustning och sanitära anordningar. Utredningen föreslår, att ett belopp om 10 milj. kr. ställs till förfogande för detta ändamål. Beloppet bör enligt utredningen ställas till Kungl. Maj:ts förfogande och utgå med 2 milj. kr. årligen under en femårsperiod. Vid prövning av huruvida bidrag till viss skola skall utgå föreslås enbart behovet vara avgörande.

Även om förslaget om detta under fem år utgående saneringsbidrag bedöms som ett kraftigt bidrag till att förverkliga utredningens strävanden att tillförsäkra samtliga skolor likvärdiga ekonomiska resurser, utesluter utredningen inte möjligheten att situationen i början av 1970-talet kan motivera en fortsatt sanering av vissa skolors ekonomi.

Bidrag till byggnadsarbeten m. m.

Vid sin redogörelse för de regler som gäller om statsbidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor konstaterar utredningen att folkhögskolans bidragsvillkor i vissa avseenden, nämligen i vad gäller anskaffande av permanenta lokaler och lärarbostäder, är gynnsammare än skolväsendets i övrigt. I andra avseenden, nämligen i fråga om anskaffande av inventarier till skollokaler och elevhem, finner sig folkhögskolorna däremot i ett sämre läge.

Utredningen understryker i olika sammanhang betydelsen av att folkhögskolorna får en sådan pedagogisk utrustning att de kan fullgöra sina uppgifter. Som tidigare nämnts har utredningen framlagt förslag om ett bidrag till pedagogisk utrustning m. m. bestående av dels ett generellt årligt bidrag för löpande materielanskaffning, dels ett särskilt bidrag inom ramen av ett årligt belopp av 1 milj. kr. avsett för erforderlig upprustning av i princip engångsnatur. Därutöver föreslår utredningen att statsbidrag skall utgå till första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel eftersom kostnaden härför är en betydande post vid uppförande av skola eller vid mera omfattande till- eller ombyggnad. Enligt utredningens uppfattning bör bidraget utgå med hälften av kostnaderna, varvid av skolöverstyrelsen upprättade normalutrustningslistor bör ligga till grund för beräkning av bidragsunderlaget.

Utredningen föreslår vidare, att statsbidrag skall utgå till inredning av och inventarier till elevhem. Statsbidraget bör enligt utredningens mening, liksom bidraget till kostnaderna för uppförande av elevhem, utgå med högst 75 % av beräknade kostnader för inredning m. m.

Genom sina förslag om statsbidrag till första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel samt inredning av och inventarier till elevhem har utredningen velat uppnå en jämställdhet även i dessa avseenden mellan å ena sidan folkhögskolor och å andra sidan gymnasier, yrkesskolor och fackskolor.

Ikraftträdande

Med hänsyn till de förändringar som utredningens förslag innebär för folkhögskolorna bl. a. från organisatoriska synpunkter föreslår utredningen, att de nya statsbidragsreglerna liksom bestämmelserna om lärartilldelning m. m. skall gälla fr. o. m. budgetåret 1967/68. Utredningen har därvid bl. a. tagit hänsyn till att för övergången till det föreslagna systemet med relationstal för lärartilldelning ett omfattande planeringsarbete krävs såväl inom den centrala skolmyndigheten som vid de enskilda skolorna.

Remissyttrandena

Det råder enighet bland remissinstanserna om behovet av att förbättra folkhögskolornas ekonomiska villkor. I stort sett tillstyrks också utredningens förslag, även om förslag till ändringar i fråga om vissa detaljer framläggs.

Skolöverstyrelsen uttalar att, om förslagen om ett generellt verkande system för lärartilldelning och om nya statsbidragsregler genomförs, förutsättningar skapas för folkhögskolorna att med sin pedagogiska frihet och särprägel befästa sin betydelsefulla ställning i utbildningssystemet. Överstyrelsen tillstyrker, att kommitténs förslag läggs till grund för utarbetandet av nya statsbidragsbestämmelser för folkhögskolan.

Svenska kommunförbundet, *Svenska landstingsförbundet* och *Svenska stadsförbundet* tillstyrker helt utredningens förslag till nya statsbidragsgrunder. Svenska stadsförbundet finner det riktigt, att utredningen sett som huvudmål för sitt arbete att ge folkhögskolan en statsbidragsmässig jämställdhet med de övriga gymnasiala skolformerna.

Enligt *Tjänstemännens centralorganisation* är utredningens förslag till statligt stöd till såväl konstruktion som ekonomiska konsekvenser ägnade att skapa förutsättningar för rimliga arbetsförhållanden inom folkhögskolan. *Landsorganisationen* anser att förbättringen för de av enskilda huvudmän ägda skolorna blir relativt obetydlig, varför skäl kan finnas för att senare åter ta upp spörsmålet om utformningen av statsbidragsgivningen till folkhögskolorna. För de närmaste åren godtar dock organisationen utredningens förslag med vissa föreslagna förändringar.

Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation anser det tvivelaktigt, om förslaget innebär det stöd för de enskilda skolorna som riksdagsbeslutet år 1964 enligt organisationen avsåg. I yttrandet påpekas att dessa skolor erhåller mindre stöd från stat och kommun sammanlagt än de av landstingen ägda skolorna. Organisationen noterar emellertid samtidigt med tillfredsställelse att utredningens förslag innebär en statsbidragsförstärkning.

Utredningens förslag till konstruktion av statsbidraget har med vissa, senare redovisade modifieringar tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Den föreslagna förstärkningen av statsbidraget till löner till skolledare och lärare har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser.

Beträffande det föreslagna bidraget till viss kringpersonal tillstyrks eller lämnas utan erinran utredningens förslag om ett bidragsbelopp av 65 000 kr. för skola med 3 400 undervisningsveckor av *riksrevisionsverket*, *skolöverstyrelsen*, *Svenska kommunförbundet*, *Svenska landstingsförbundet* och *Svenska stadsförbundet*. Förslag om ett belopp av 80 000 kr. framförs av *Tjänstemännens centralorganisation* och *Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation* med motiveringen att medel för en halv kuratorstjänst bör inräknas i bidragsun-

derlaget. *Landsorganisationen* vill därutöver även inräkna medel för en halv husmorstjänst i bidragsunderlaget och förordar ett bidragsbelopp av 90 000 kr.

Vad gäller utredningens förslag om indexreglering av bidraget samt att detta skall utgå i relation till skolornas storlek har några delade meningar ej yppats liksom ej heller om utredningens förslag till beräkningsgrunder. *Skolöverstyrelsen*, *Landsorganisationen* och *Tjänstemännens centralorganisation* önskar dock, att lägst 75 % av bidragsunderlaget i stället för av utredningen föreslagna 50 % skall utgå, medan *Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation* motsätter sig den av utredningen föreslagna maximeringen av bidraget till 150 % av bidragsunderlaget och i stället förordar en avtrappning av bidraget för de större skolorna. Liknande synpunkter anförs av *Sveriges folkhögskolelevers förbund*.

Utredningens förslag om ett bidrag till pedagogisk utrustning har mottagits positivt och tillstyrkts överlag. *Skolöverstyrelsen*, *Tjänstemännens centralorganisation* och *Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation* vill slå samman den generella delen av detta bidrag med bidraget till kringpersonal. Förslag om höjning av bidraget till 30 000 kr. framläggs av *Landsorganisationen* med motiveringen att i bidragsunderlaget även bidrag till fria läroböcker bör inräknas. Organisationen önskar även en höjning av det till fri disposition ställda beloppet till 1 250 000 kr. och hänvisar därvid till att kostnaderna för de pedagogiska hjälpmedlen är betydande. Även *Sveriges folkhögskolelevers förbund* önskar en höjning av detta belopp.

Det av utredningen föreslagna villkoret för statsbidrag att elevavgiften skall utgöra lägst 300 kr. i månaden har fått ett blandat mottagande. Enligt *riksrevisionsverket* bör en bättre kostnadstäckning än den av utredningen förordade eftersträvas. Vid ett högre inackorderingspris bör det enligt verket vara möjligt att avsevärt reducera bidraget till kringpersonal. Utredningens förslag tillstyrks av *Landsorganisationen*, *Tjänstemännens centralorganisation* och *Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation*. Dessa remissinstanser förknippar sitt ställningstagande till förmån för utredningens förslag med önskemål om förändringar i gällande bestämmelser om studiehjälp. Enligt *Landsorganisationens* mening befinner sig folkhögskolans elever i en annan studieekonomisk situation än elever vid andra skolor, där studierna leder fram till en viss kompetens och där eleverna genom studierna vid dessa skolor efter avslutad skolgång erhåller högt avlönade anställningar. Folkhögskolans målsättning är däremot att bereda vuxna människor och ungdom möjlighet att skaffa sig en medborgerlig bildning, vilken skall göra dem bättre lämpade för fortsatt verksamhet i samhället. *Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation* påpekar, att ett genomförande av utredningens förslag bör leda till att även övriga av landstingen ägda internatskolor uttar avgifter av angiven storleksordning.

Skolöverstyrelsen motsätter sig inte förslaget men ifrågasätter om inte andra vägar borde prövas för att uppnå de syften utredningen har önskat vinna.

En tveksam eller negativ ståndpunkt intas av kommunförbunden. *Svenska kommunförbundet* finner det överraskande, att utredningen funnit det lämpligt

att för den direkta anslagsgivningen till skolornas huvudmän uppställa ett villkor som kan sägas ha ett klart samband med den statliga studiehjälpen. *Svenska landstingsförbundet* motsätter sig utredningens föreslagna villkor och förordar, att frågan om en höjning av inackorderingsavgifterna vidare övervägs mellan landstingen och tillsynsmyndigheten. *Svenska stadsförbundet* har i princip ingen erinran mot tanken på en enhetlig och realistisk inackorderingsavgift men ställer sig tveksam till om en till beloppet fixerad avgift bör utgöra villkor för erhållande av statsbidrag till undervisningen. Enligt förbundet skulle den eftersträlvade effekten sannolikt kunna uppnås genom någon form av samråd eller rekommendation.

Centrala studiehjälpnämnden finner ej anledning uttala sig om behovet eller lämpligheten av att den föreslagna höjningen genomförs men framhåller, att den kan få negativ inverkan på rekryteringen. Nämnden tar vidare upp spørsmålet om möjligheterna att införa särregler för vissa utbildningslinjer och anför härom.

Studiehjälpsutredningen var medveten om att utgifterna för inackordering varierade i avsevärd grad beroende på om inackorderingens avsåg elevhem eller enskilda hem eller vem som var huvudman för skolan. Det skulle enligt nämndens mening helt strida mot gällande principer att inom studiehjälpssystemet införa specialbestämmelser för olika utbildningsformer. Möjligheten att genom speciella bidrag kompensera folkhögskoleeleverna vid en eventuell höjning av inackorderingsavgifterna står alltså inte till buds, om man vill upprätthålla den av statsmakterna antagna principen av enhetligt studiesocialt stöd i olika skolformer. Med stöd av det ovan anförda finner studiehjälpnämnden det av utredningen framlagda förslaget icke böra medföra någon ändring av nu gällande bestämmelser i studiehjälpsreglementet om studiesocialt stöd till eleverna vid folkhögskolorna.

Utredningens förslag om ett under en begränsad tidsperiod utgående s a n e r i n g s b i d r a g har i stort sett tillstyrkts. *Riksrevisionsverket* vill ej motsätta sig förslaget men dock fästa uppmärksamheten på svårigheterna att objektivt bedöma behovet i varje särskilt fall av ett dylikt bidrag. Enligt *Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation* kommer bidragets effekt att bli allför ringa, varför saneringsbidraget bör höjas utöver föreslagna 10 milj. kr. Organisationen hänvisar till att de s. k. rörelsefolkhögskolornas skuldbörda uppgår till ca 30 milj. kr. samt att räntor på dessa lån under en femårsperiod kan beräknas till ca 6 milj. kr.

De av utredningen föreslagna ändringarna i bestämmelserna om b i d r a g till b y g g n a d s a r b e t e n vid folkhögskolor tillstyrks genomgående.

Vad utredningen föreslagit om behovet av åtgärder i syfte att förbättra den ekonomiska redovisningen vid folkhögskolorna har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser. *Riksrevisionsverket* understryker angelägenheten i detta utredningens förslag. *Svenska stadsförbundet* anser, att vad utredningen anført om behovet av anvisningar rörande enhetliga kontoplaner m. m. för att skapa möjligheter till kontinuerlig bedömning av skolornas ekonomiska läge synes ändamålsenligt.

Utredningens förslag om en begränsning av elevernas veckoundervisningstid har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av bl. a. *skolöverstyrelsen*, *kommunförbunden* och *Landsorganisationen*. *Sveriges folkhögskolelevers förbund* anser de nuvarande förhållandena i fråga om elevernas arbetsbörda vara otillfredsställande. Det kan enligt förbundet inte anses lämpligt — vare sig från studiesynpunkt eller från pedagogisk synpunkt — med ett veckotimtal om ca 50 timmar, vilket förekommer vid vissa skolor. Förbundet ansluter sig till utredningens förslag.

Tjänstemännens centralorganisation och *Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation* vänder sig däremot mot den föreslagna maximeringen. Som argument härför anförs bl. a. att en folkhögskolelev, som vill skaffa sig kunskap, orientering eller färdighet vid sidan av det fasta skolschemat, i allmänhet är hänvisad till verksamhet inom den egna skolan. En omfattande fritidsverksamhet har därför byggts upp vid skolorna. Tjänstemännens centralorganisation förordar en regel av innebörden att ingen elev skall kunna åläggas att delta i undervisning i mer än 35 veckotimmar. Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation anser att om en begränsning skall göras denna ej bör omfatta elever i kurser om högst 4 veckor.

Det finns inga delade meningar bland remissinstanserna om den principiella lösning som utredningen föreslagit för lärartilldelningen vid folkhögskolorna. *Skolöverstyrelsen*, som tillstyrker utredningens förslag, förutsätter dock att de lärartimmar, som en skola erhåller genom tillämpning av de föreslagna reglerna, uteslutande kommer dess egna elever till godo. Annan tjänstgöring, som stadgeenligt kan ingå i lärarnas tjänstgöringsskyldighet (studiecirklar utom skolan, konsulentverksamhet m. m.) bör regleras i annan ordning. Liknande synpunkter anförs av *Landsorganisationen* och *Sveriges folkhögskolelevers förbund*, vilka också tillstyrker utredningens förslag. *Svenska stadsförbundet* ställer sig positivt till tanken att påbörja försök med t. ex. storklasser vid folkhögskolorna. De av utredningen lämnade uppgifterna om lärartätheten vid folkhögskolan jämfört med lärartätheten i gymnasiet tyder enligt förbundet på att en viss utglesning bör vara möjlig utan att undervisningens standard äventyras.

Tjänstemännens centralorganisation finner den föreslagna konstruktionen vara administrativt synnerligen ändamålsenlig samt medge en betydande anpassning till olika behov. Organisationen anser emellertid, att relationstalet bör sättas högre än vad utredningen föreslagit. Som motiv härför anförs bl. a. att folkhögskolan har en mer heterogen elevkår än övriga skolformer och att internatformen kräver en särskild arbetsinsats av lärarna. Vidare framhålls att inslaget av praktiska och estetiska kurser är stort vid skolorna och att dessa kurser är mer lärarkrävande än andra. Även ökat engagemang i t. ex. utbildning av studieleddare skulle få begränsas vid det av utredningen föreslagna relationstalet. Liknande synpunkter anförs av *Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation*.

Utredningens förslag att de nya statsbidragsreglerna m. m. skall gälla fr. o. m. budgetåret 1967/68 har endast föranlett uttalande från *Landsorganisationen*, som anser att reglerna bör gälla fr. o. m. nästa budgetår.

Begäran om anslag för budgetåret 1966/67

Skolöverstyrelsen har i vanlig ordning inkommit med begäran om medel för budgetåret 1966/67.

Bidrag till driften av folkhögskolor

Skolöverstyrelsen föreslår att detta anslag, som innevarande budgetår är uppfört med 36,7 milj. kr., för nästa budgetår höjs med 6 690 000 kr. I denna ökning har överstyrelsen inräknat såväl automatiska förändringar av anslaget, beräknade efter nu gällande regler, som kostnadsförändringar betingade av överstyrelsens förslag till ändrad statsbidragsgivning, bidrag till ytterligare tre skolor m. m. Den av överstyrelsen föreslagna ökningen fördelar sig enligt följande.

1. Automatisk ökning av avlöningsbidraget	+	210 000 kr.
2. Avlösning av bidraget till skolhälsovård	+	49 000 kr.
3. Omläggning av statsbidragsgivningen	+	4 500 000 kr.
4. Bidrag till ytterligare tre folkhögskolor	+	520 700 kr.
5. Utbyte av 40 icke-ordinarie lärartjänster mot lika många ordinarie tjänster	+	350 000 kr.
6. Inrättande av tredje årskurs vid ytterligare fem skolor ..	+	190 400 kr.
7. Inrättande av ytterligare fem kombinerade tjänster som lärare och konsulent	+	93 900 kr.
8. Medel för skrivhjälp till lärare	+	776 000 kr.
		Summa + 6 690 000 kr.

Av skolöverstyrelsens motivering för det under punkt 4 redovisade förslaget inhämtas bl. a.

4. Under arbetsåret 1965/66 utgår statsbidrag till 103 folkhögskolor. Två folkhögskolor uppehåller verksamheten utan statsbidrag, nämligen Klarälvdalens folkhögskola, Stöllet (Värmlande läns landsting), och Kjesätters folkhögskola, Vingåker (Svenska scoutförbundet). Styrelserna för dessa skolor har ingett ansökan om statsbidrag.

Såsom statsmyndigheterna vid ett flertal tillfällen uttalat, bör försiktighet iakttagas beträffande statligt stöd till ytterligare folkhögskolor intill dess erfarenhet vunnits om fackskolans inverkan på folkhögskolornas elevrekrytering. Detta har överstyrelsen också kraftigt understrukit för huvudman som framfört planer på upprättande av folkhögskola. Huvudmännen för ovannämnda skolor har emellertid tidigare utformat sina planer i samråd med överstyrelsen och gjort förberedelser för verksamheten innan förslag om fackskola förelåg. De har gjort stora upppoffringar, inte minst ekonomiskt. Med hänsyn till den positiva utveckling som förelåg vid planeringstillfället och enligt överstyrelsens mening alltjämt föreligger kan det knappast anses försvarligt att vägra eller under flera år fördröja statsbidrag till dessa skolor.

Valla folkhögskola, Linköping, åtnjuter statsbidrag som filialfolkhögskola till Stensunds folkhögskola (Svenska frisksportförbundet). Undervisningen vid skolan har alltsedan dess tillkomst fr. o. m. arbetsåret 1960/61 varit speciellt inriktad på utbildning av ungdomsledare. Med hänsyn till vikten av att kvalificerad sådan utbildning bedrivs med moderna pedagogiska metoder finner överstyrelsen motiverat, att skolan erhåller statsbidrag såsom självständig skola.

Bidrag till arvoden åt skolläkare vid folkhögskolor

Ur förevarande förslagsanslag — som för innevarande budgetår är uppfört med 49 000 kr. — bestrids utgifterna för statsbidrag till arvoden åt skolläkare vid folkhögskolor. *Skolöverstyrelsen* föreslår i sin anslagsframställning, att medel för ändamålet fr. o. m. nästa budgetår beräknas under anslaget Bidrag till driften av folkhögskolor och att några medel ej därför anvisas under förevarande anslag.

Bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor

Från förevarande reservationsanslag, som för innevarande budgetår är uppfört med 5 milj. kr., bestrids utgifter för statsbidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor. Statsbidrag utgår, vad avser permanenta lokaler, med 75 % av kostnaderna.

Skolöverstyrelsen föreslår i sin anslagsframställning, att anslaget för nästa budgetår uppförs med ett oförändrat belopp av 5 milj. kr. Senare har överstyrelsen i skrivelse den 28 januari 1966 föreslagit att anslaget höjs med 450 000 kr. för genomförande vid folkhögskolorna av byggnadstekniska förbättringar, avsedda att möjliggöra för skolorna att motta elever med svårare fysiska handikapp.

Departementschefen

Under de senaste åren har i anslutning till skolväsendets reformering en livlig debatt förts om folkhögskolans ställning och uppgifter. Denna debatt har utmynnat i att folkhögskolan även framgent har viktiga uppgifter att fylla. Liksom hittills har den som grundläggande uppgift att ge eleverna allmän medborgerlig bildning. Dess vid sidan därav viktiga uppgift att meddela målinriktad utbildning av yrkesförberedande och kompletterande karaktär kommer att bestå för avsevärd tid framåt.

Samtidigt har konstaterats att den nödvändiga omställningen och anpassningen av folkhögskolan till fortskridande förändringar i utbildningsväsendet och till nya strömningar i människornas bildningssträvanden måste komma inifrån folkhögskolan själv såsom uttryck för de reformsträvanden som bör hållas levande vid varje skola. I prop. 1964:171, där dessa frågor senast behandlades, uttalade jag en uppfattning av nyss angiven innebörd och jag framhöll, att intet inträffat som föranledde någon omprövning av folkhögskolans ställning. Jag påpekade i stället att vad som framför allt krävdes var att utvecklingen följdes med uppmärksamhet och att initiativ togs till ett kontinuerligt reformarbete med huvudvikt på inre förnyelse.

Frågan om en förbättring av statsbidraget till folkhögskolan har under senare år diskuterats och krav har ställts på en omprövning av gällande regler.

I prop. 1965:1 (bil. 10 s. 302) konstaterade jag, att förutsättningar för en omprövning av statsbidragsvillkoren för folkhögskolan förelåg, eftersom riksdagen fattat beslut om grunderna för statsbidrag till gymnasiet, fackskolan och yrkesskolan. Enligt min mening borde nämligen statsbidraget till folkhögskolan övervägas med beaktande av vad som i motsvarande avseenden skulle komma att gälla för nyssnämnda skolformer. Den 19 mars 1965 tillkallade jag fem sakkunniga för att utreda frågan om nya regler för statsbidrag till folkhögskolor.

Utredningens förslag om ändrade regler för statsbidragsgivning till folkhögskolor anknyter i huvudsak till statsbidragsreglerna för gymnasiet och fackskolan. Förslaget innebär en ökad statsbidragsgivning jämfört med nuvarande regler. Statsbidrag föreslås utgå med 100 % av kostnaderna för *löner m. m. till lärare och skolledare*. Vidare föreslås att — i likhet med vad som gäller för gymnasiet och fackskolan — statsbidrag skall utgå till *kostnaderna för viss övrig personal*, nämligen bibliotekspersonal, biträdespersonal och institutionstekniker/vaktmästare. I detta bidrag har utredningen även räknat medel för obligatorisk hälsovård vid folkhögskolorna. Utredningen föreslår, att bidraget till denna personal för en skola av normalstorlek skall utgå med 100 % av ett indexbundet bidragsunderlag av 65 000 kr., beräknat enligt 1965 års löneläge för stats-

tjänstemän. Med skola av normalstorlek avser utredningen en skola vars undervisningsvolym, uttryckt som produkten av antalet elever och antalet kursveckor, omfattar 3 400 elevveckor. Till skolor med färre resp. fler elevveckor föreslås statsbidrag utgå med en lägre resp. högre procentsats av bidragsunderlaget, dock med lägst 50 % och högst 150 % av detta. — På en punkt har utredningen framlagt ett förslag som går längre än reglerna för bidrag till gymnasier och fackskolor. Utredningen föreslår nämligen, att ett årligt *bidrag till pedagogisk utrustning m. m.* införs. Detta bidrag föreslås bestå *dels* av ett generellt, dvs. till samtliga folkhögskolor utgående årsbidrag om 50—150 % av ett icke indexbundet bidragsunderlag om 13 000 kr. (100 % vid skola omfattande 3 400 elevveckor), *dels* av ett särskilt årligt belopp av 1 milj. kr. Sistnämnda belopp, som är avsett att användas som bidrag till större inköp av engångskaraktär, föreslås bli fördelat genom beslut av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av skolöverstyrelsen och i första hand utgå till andra skolor än dem som har kommunal huvudman.

Utredningens förslag om statsbidrag till löner till lärare m. m., till viss övrig personal och till pedagogisk utrustning m. m. har i allt väsentligt vunnit remissinstansernas stöd. För egen del ansluter jag mig helt till de framlagda förslagen. Jag anser det värdefullt, att en statsbidragsmässig jämställdhet mellan folkhögskolan och de gymnasiala skolorna eftersträvats. Jag delar utredningens uppfattning, att statsbidraget helt bör täcka kostnaderna för löner m. m. till lärare och skolledare. Folkhögskolorna bör även i likhet med gymnasiet och fackskolan tillförsäkras ekonomiska resurser för anställande av viss annan personal. Ett bidragsunderlag om 65 000 kr. finner jag rimligt avvägt. För varje redovisningsår skall detta belopp jämkas i förhållande till den ändring av statstjänstemännens sammanlagda lönenivå som inträtt efter år 1965. I likhet med utredningen finner jag vidare viktigt, att folkhögskolorna förfogar över ändamålsenlig pedagogisk utrustning, och tillstyrker därför, att ett generellt statsbidrag till detta ändamål skall utgå på grundval av ett bidragsunderlag av 13 000 kr. Jag tillstyrker också förslaget, att bidrag skall utgå med 50—150 % av de båda nyssnämnda bidragsunderlagsbeloppen, varvid en skola med en verksamhet omfattande 3 400 elevveckor bör få bidrag med 100 %. Det nya bidragssystemet innebär även att huvudmännen skall sörja för elevernas hälsovård.

I likhet med utredningen finner jag behov föreligga av ett bidrag också till engångsanskaffning av dyrbarare pedagogisk utrustning. Jag förordar, att ett belopp av 1 milj. kr. beräknas för ifrågavarande ändamål och att beloppet fördelas av skolöverstyrelsen. Jag delar utredningens uppfattning om syftet med dessa anslagsmedel. Dock vill jag i detta sammanhang erinra om mitt uttalande i prop. 1966:1 (bil. 10 s. 164) i fråga om bidrag till de handikappades kulturella verksamhet. Jag anser, att av nyssnämnda belopp om 1 milj. kr. bör kunna bestridas kostnader även för tekniska anordningar vid vissa folkhögskolor för att underlätta för handikappade att delta i folkhögskolekurser.

Under budgetåret 1964/65 utgick till folkhögskolorna ett provisoriskt driftbidrag om 3 milj. kr. och under budgetåret 1965/66 utgår ett provisoriskt driftbidrag om 5 milj. kr. Detta extra bidrag har inneburit en påbörjad sanering av folkhögskolornas ekonomi. Utredningen föreslår, att den permanenta statsbidragsförstärkningen skall kombineras med ett övergångsvis utgående saneringsbidrag. Remissinstanserna har i stort sett varit positiva till förslaget. Jag finner det angeläget, att den påbörjade saneringen av skolornas ekonomi kan fullföljas och föreslår i likhet med utredningen att ett belopp om 10 milj. kr. beräknas för ändamålet att utgå med 2 milj. kr. årligen under fem år. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att fördela detta bidrag.

I likhet med utredningen anser jag, att statsbidrag bör utgå även till folkhögskolorna för första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel. Därmed uppnås jämställdhet i detta avseende med gymnasier, yrkesskolor och fackskolor. Bidraget bör utgå med 50 % av kostnaderna och som grund för beräkning av bidragsunderlaget bör ligga särskilda normalutrustningslistor. Riksrevisionsverket bör få i uppdrag att efter samråd med skolöverstyrelsen upprätta dessa listor. Vidare ansluter jag mig till utredningens förslag att statsbidrag skall utgå till inredning av och inventarier till elevhem. Statsbidrag bör utgå med högst 75 % av beräknade kostnader för inredning m. m., vartill statsbidrag prövas böra utgå.

Vad utredningen påvisat i fråga om brister i folkhögskolornas ekonomiska redovisning bör föranleda uppdrag till skolöverstyrelsen och riksrevisionsverket att i samverkan med representanter för huvudmännen vidta åtgärder för att uppnå en förbättring.

Vad utredningen anfört om principerna för statsbidragsgivningen såvitt gäller dess avgränsning i förhållande till studiehjälpen kan jag helt instämma i. Jag delar utredningens uppfattning angående betydelsen av att folkhögskolornas inackorderingspriser ligger på en ekonomiskt realistisk nivå. I likhet med åtskilliga remissinstanser är jag emellertid starkt tveksam mot att fixera ett lägsta inackorderingspris såsom villkor för statsbidrag. I anslutning till bl. a. Svenska stadsförbundets yttrande i denna del anser jag, att den avsedda effekten bör kunna uppnås genom samråd och rekommendationer mellan tillsynsmyndigheten och huvudmännen.

I detta sammanhang framför utredningen även synpunkter på det studiesociala stödet. Utredningen framhåller, att det kan finnas skäl att ompröva formerna för det studiesociala stödet till folkhögskolestuderande, och utgår från, att statsmakterna kommer att ha sin uppmärksamhet riktad på detta område. Såsom studiehjälpsnämnden framhållit är det emellertid inte lämpligt att införa specialregler om studiehjälp för olika slag av utbildning. En sådan åtgärd skulle strida mot de principer om enhetligt studiesocialt stöd i olika skolformer, som godtagits av statsmakterna vid 1964 års riksdag (prop. 1964: 138, SäU 1, rskr 290). Jag avser därför inte att framlägga något förslag med det av utredningen förutsatta syftet.

Jag övergår härfter till att behandla vissa av utredningen framlagda förslag av organisatorisk karaktär.

Utredningen har funnit, att *veckoarbetstiden* för eleverna i folkhögskolan i många fall är mycket lång. Utredningen föreslår därför, att en ny bestämmelse införs i folkhögskolestadgan varigenom det högsta antalet veckotimmar för eleverna fastställs till 35. För elever i kurser med övervägande praktiska ämnen föreslås att skolöverstyrelsen, om synnerliga skäl föreligger, skall kunna medge att timtalet höjs till 38. Kungl. Maj:t äger visserligen besluta i denna fråga, men då jag anser, att frågan har principiell betydelse och den dessutom har samband med frågorna om lärartätheten och statsbidragsunderlaget, vill jag i detta sammanhang redovisa mina synpunkter. I prop. 1964: 171 angående reformering av de gymnasiala skolorna m. m. förordade jag, att veckotimtalet för elever i gymnasiet skulle uppgå till i genomsnitt 32 veckotimmar och för elever i fackskolan 35 veckotimmar. För båda skolformerna ansåg jag i princip skäl föreligga för ytterligare minskning av veckotimtalerna men av olika skäl var det inte möjligt att gå längre. Denna begränsning i den schemabundna arbetstiden kan ses som ett led i strävandena att förverkliga en av de viktigaste målsättningarna den nya skolan, nämligen fostran till goda arbets- och studievänor. Samma skäl gäller även för folkhögskolans del. Jag avser därför att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att, i enlighet med utredningens förslag, i folkhögskolestadgan införa en bestämmelse om det högsta veckotimtalet för elev vid folkhögskola.

Utredningen har ägnat särskild uppmärksamhet åt *lärartätheten* vid folkhögskolorna. Denna överstiger inte obetydligt den lärartäthet som beräknats för det framtida gymnasiet. De förslag utredningen framlägger om helt nya regler för lärartilldelning som grund för statsbidragsgivningen och om slopande av nuvarande regler för inrättande av avdelningar leder till en minskning av lärartätheten och skapar samtidigt en ökad frihet för skolorna att utforma sin verksamhet. Utredningen har funnit, att kvoten av antalet lärartimmar per vecka och antalet elever f. n. utgör 2,42. Detta innebär, att en skola med 100 elever disponerar i genomsnitt 242 lärartimmar per vecka. Utredningen föreslår, att lärartilldelningen skall grunda sig på ett sådant relationstal och att relationstalet fastställs till 2,2. I den mån relationstalet överstiger 2,2, skulle statsbidrag ej utgå för denna överskjutande del.

Jag tillstyrker, att nuvarande regler om klass- och gruppindelning slopas och ersätts av det system för lärartilldelning utredningen föreslagit. Innebörden av förslaget är att statsbidrag utgår med 100 % av de faktiska lärarlönkostnaderna, dock högst kostnaderna för 2,2 lärartimmar per elev och vecka. Inom ramen för lärartilldelningen kan undervisningen organiseras fritt i enlighet med skolledningens pedagogiska bedömningar.

Det bör framhållas, att sänkningen av relationstalet från nuvarande 2,42 till 2,2 torde kunna åstadkommas redan genom den föreslagna begränsningen av an-

talet undervisningstimmar per vecka för eleverna. Jag vill emellertid inte föreslå något definitivt ställningstagande till relationstalets storlek, då erfarenhetsunderlag saknas för en avvägning av relationstalets storlek och utformning. Efter en försöksperiod bör det emellertid vara möjligt att mer definitivt fixera detta tal. Jag förordar därför en fyraårig försöksverksamhet enligt utredningens uppläggning. Under denna period bör prövas om det är möjligt och lämpligt att ytterligare sänka relationstalet. Vidare torde få övervägas om det för någon typ av undervisning kan föreligga särskilda skäl för ett annat relationstal. Ett slutgiltigt ställningstagande bör ske på grundval av erfarenheterna under försökstiden. Kungl. Maj:t bör under försökstiden få besluta om avvikelser, om särskilda skäl därtill föreligger. I anledning av uttalanden från bl. a. skolöverstyrelsen vill jag framhålla, att de lärartimmar, som resp. skola genom relationstalet får bidra till, skall komma enbart skolans egna elever till godo.

Jag tillstyrker utredningens förslag att de nya statsbidragsreglerna liksom bestämmelserna om lärartilldelning m. m. skall gälla fr. o. m. budgetåret 1967/68.

Jag vill vidare meddela, att jag har för avsikt att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t införande av samarbetsnämnder vid folkhögskolorna.

Beträffande *skolöverstyrelsens begäran om anslag för budgetåret 1966/67* vill jag anföra följande. Jag beräknar den automatiska ökningen av avlöningsbidraget till 210 000 kr. Skolöverstyrelsens förslag om statsbidrag fr. o. m. nästa budgetår till ytterligare tre folkhögskolor är jag inte beredd att helt tillstyrka. Av de skolor som startat sin verksamhet senast budgetåret 1962/63 återstår endast en skola, som inte beviljats statsbidrag, nämligen Klarälvdalens folkhögskola. Jag tillstyrker, att medel beräknas för statsbidrag till denna folkhögskola. Det härför erforderliga medelsbehovet uppgår till 175 000 kr.

Jag beräknar inte medel för inrättande av nya kombinerade tjänster som lärare och konsulent eller för utbyte av icke-ordinarie tjänster mot ordinarie. Jag har tidigare uttalat, att anordnande av ytterligare tredje årskurser bör ske med stor återhållsamhet och jag är därför inte beredd att räkna medel härför.

Under innevarande budgetår utgår ett provisoriskt driftbidrag om 5 milj. kr. Med hänsyn till att de nya statsbidragsreglerna m. m. för folkhögskolan föreslås gälla först fr. o. m. budgetåret 1967/68, förordar jag, att provisoriskt driftbidrag om 5 milj. kr. får utgå även under budgetåret 1966/67. Vid fördelningen av detta provisoriska driftbidrag bör de principer som utredningen föreslagit för saneringsbidraget vara vägledande. Därigenom kan den sanering av vissa enskilda folkhögskolors ekonomi, som får betraktas som angelägen, påbörjas redan under nästa budgetår.

Med anledning av vad jag i det föregående anført, bör anslaget till bidrag till driften av folkhögskolor uppföras med $(36\,700\,000 + 210\,000 + 175\,000) = 37\,085\,000$ kr.

Anslaget till bidrag till arvoden åt skolläkare vid folkhögskolor bör uppföras med ett oförändrat belopp av 49 000 kr.

Till bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor bör beräknas 5 milj. kr.

Under åberopande av vad jag anfört i det föregående hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

a) godkänna vad jag förordat angående statsbidrag till folkhögskolor fr. o. m. budgetåret 1967/68;

b) till *Bidrag till driften av folkhögskolor* för budgetåret 1966/67 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 37 085 000 kr.;

c) till *Bidrag till arvoden åt skolläkare vid folkhögskolor* för budgetåret 1966/67 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 49 000 kr.;

d) till *Bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor* för budgetåret 1966/67 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sarmite Ziemelis

INNEHÅLL

	Sid
<i>Inledning</i>	3
<i>Nuvarande bestämmelser m. m.</i>	4
Folkhögskolans ändamål, organisation och verksamhet	4
Statsbidragsregler	6
<i>Utredningen</i>	7
Folkhögskolornas ekonomi	7
Principiella överväganden	8
Förslag till utformning av statsbidraget	9
Statsbidragsvillkor	11
Rekvision och utbetalning m. m.	11
Förslag om vissa organisatoriska bestämmelser	12
Saneringsbidrag	13
Bidrag till byggnadsarbeten m. m.	14
Ikraftträdande	15
<i>Remissyttrandena</i>	16
<i>Begäran om anslag för budgetåret 1966/67</i>	20
Bidrag till driften av folkhögskolor	20
Bidrag till arvoden åt skolläkare vid folkhögskolor	21
Bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor	21
<i>Departementschefen</i>	22